

dr hab. Izabela Kapsa, prof. uczelni

Wydział Nauk o Polityce i Administracji

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Faustyny Mijalskiej

pt. „Samorząd terytorialny w procesie rozwoju metropolitalnego a nowe formy partycypacji”,

Poznań 2023, ss. 362,

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Roberta Kmiecika

(promotor pomocniczy: dr Marta Balcerek-Kosiarz)

Uwagi ogólne

Samorząd terytorialny jest istotnym elementem ustroju państw demokratycznych oraz instytucją organizowania się lokalnej społeczności, realizującą samorządność jako prawo do samodzielnego rozwiązywania określonych spraw lokalnych. Współczesna rola i tendencje rozwoju samorządu terytorialnego związane są z postępem technologicznym, w którego efekcie dochodzi do zmian w zakresie dostarczania usług publicznych, form zarządzania jednostkami administracji publicznej czy uczestnictwa obywatelskiego. Z jednej strony obserwujemy bowiem istotny wpływ nowych technologii na funkcjonowanie urzędów i instytucji, zarówno w zakresie ich działalności w systemie administracji publicznej, jak i w relacji z obywatelami – od informowania, świadczenia usług po podejmowanie decyzji politycznych. Z drugiej zaś strony zastosowanie technologii cyfrowych oddziałuje również na postawy i oczekiwania obywateli, wywołując istotne zmiany w procesach demokratycznych, w tym również w zakresie partycypacji obywatelskiej.

Partycypacja odgrywa istotną rolę w realizacji zasad demokratycznych współczesnych państw, ale także coraz częściej pojawia się w nowych koncepcjach zarządzania publicznego odwołujących się do uczestnictwa obywateli w identyfikacji i rozwiązywaniu wspólnych potrzeb oraz problemów decyzyjnych. Korzyści płynące z partycypacji obywateli we wspólnotach lokalnych i jednostkach samorządu terytorialnego mogą skutkować zarówno trafniejszą identyfikacją problemów społecznych, jak i znajdowaniem właściwszych sposobów ich rozwiązywania.

Przywrócenie samorządu terytorialnego jako podstawowej formy organizacji życia publicznego w skali lokalnej w Polsce (po 1989 r.) zostało powszechnie przyjęte jako doniosły akt o charakterze politycznym, społecznym i ekonomicznym. Jego zadania i sposób funkcjonowania jednak podlega ciągłym zmianom, zarówno pod względem doboru instrumentów działania, jak i stopnia samodzielności i niezależności decyzji. Na proces ten

wpływają tak uwarunkowania lokalne (postawy przedstawicieli władzy, organizacji społecznych czy mieszkańców), jak i krajowe (decyzje polityczne władz krajowych i ich wizja dotycząca roli i zakresu działania organów władzy lokalnej) czy globalne (w tym także wspomniany postęp technologiczny i jego konsekwencje).

Współczesny samorząd terytorialny odgrywa istotną rolę w procesie rozwoju metropolitalnego. Miasta, stanowiąc centra gospodarcze, kulturalne czy społeczne, mają przy tym znaczenie nie tylko dla przyciągania ludzi i inwestycji, ale także dla tworzenia warunków do zrównoważonego rozwoju i poprawy jakości życia mieszkańców całej metropolii. Współczesne znaczenie metropolii jako wielkich (populacyjnie i przestrzennie) i ważnych (w znaczeniu społeczno-gospodarczym) struktur uzupełnia jednak zestaw cech związanych z myśleniem o miastach jako wspólnotach politycznych obywateli. Metropolie są zatem uwspólnotowione, upodmiotowione, inkluzywne, obywatelskie i partycypacyjne, a samorząd terytorialny otwarty na współpracę i zdolny do reagowania na zmieniające się potrzeby mieszkańców.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska pt. *„Samorząd terytorialny w procesie rozwoju metropolitalnego a nowe formy partycypacji”*, dotyczy więc zagadnień aktualnych i istotnych, zarówno z punktu widzenia teorii, jak i praktyki związanej z funkcjonowaniem współczesnych systemów demokratycznych, w tym samorządu terytorialnego, administracji publicznej i partycypacji obywatelskiej. Postęp technologiczny stał się mechanizmem napędowym wzrostu zainteresowania zagadnieniami związanymi zarówno z nowymi formami partycypacji, jak i zmianami w zakresie funkcjonowania samorządu terytorialnego, w tym również w odniesieniu do procesów metropolitalnych.

Podjęta przez Doktorantkę tematyka pracy stanowi obszar zainteresowania badaczy nauk społecznych, a odnosząc się do dynamiki zmian i wyzwań dotyczących samorządu terytorialnego we współczesnej Polsce, jest zagadnieniem aktualnym i ważnym z punktu widzenia dyscypliny nauk o polityce i administracji.

Autorka rozprawy podejmuje próbę holistycznego spojrzenia na współczesny samorząd terytorialny, uwzględniając kwestie związane zarówno z rozwojem metropolitalnym, jak i rosnącą rolą uczestnictwa obywateli w sferze publicznej na szczeblu lokalnym. Zagadnienia związane z włączaniem obywateli w proces podejmowania decyzji politycznych, ich uczestnictwa w zarządzaniu wspólnotami lokalnymi wpisują się w niezwykle ważny, a także aktualny nurt badań, ukazujący relację między sprawnie działającą administracją a nowoczesnymi procesami demokratycznymi. Podjęta przez mgr Faustynę Mijalską tematyka jest więc niezwykle interesująca i ważna – dotyka bowiem wielu obszarów funkcjonowania współczesnego państwa: instytucji publicznych na szczeblu lokalnym, modeli sprawowania władzy, rozwiązań prawnych funkcjonujących w RP i ich działania na gruncie praktycznym. Tym bardziej należy więc podkreślić postawione przez Doktorantkę zadanie polegające na ukazaniu roli samorządu terytorialnego w procesie metropolizacji oraz przedstawieniu modeli zarządzania miastami, ze szczególnym uwzględnieniem nowych form partycypacji na poziomie lokalnym.

Poruszona w niniejszej dysertacji problematyka wpisuje się w ważny poznawczo nurt rozważań naukowych. Dowodzi tego fakt, iż badania nad poszczególnymi aspektami funkcjonowania samorządu terytorialnego w miastach, a także nad procesami partycypacyjnymi tak bardzo się rozwinęły i nadal rozwijają, że absorbując uwagę badaczy, od

wielu lat są popularnym tematem dociekań akademickich. Połączenie obu wątków stanowi dobre posunięcie naukowe i świadczy o przemyślanej strategii badawczej Autorki.

Struktura pracy

Rozprawa doktorska Pani mgr Faustyny Mijalskiej pt. „*Samorząd terytorialny w procesie rozwoju metropolitalnego a nowe formy partycypacji*” liczy 362 strony i tworzy logiczną i wewnętrznje spójną całość złożoną z pięciu rozdziałów: „Charakterystyka samorządu terytorialnego w Polsce” (rozdział I); „Proces metropolizacji w Polsce” (rozdział II); „Zakres pojęciowy partycypacji” (rozdział III); „Udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji publicznych” (rozdział IV); „Nowe formy działalności samorządu terytorialnego przy udziale społeczeństwa partycypującego” (rozdział V). Każdy z rozdziałów podzielony jest na kilka powiązanych ze sobą podrozdziałów. Pracę zamyka Zakończenie, w którym Autorka w syntetyczny sposób ustosunkowuje się do problematyki badań, prezentując główne wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy oraz Bibliografia. Całość poprzedza Wstęp, zawierający tematykę badań i zarys struktury pracy oraz zawartości poszczególnych części pracy.

Autorka, opracowując podjęty problem badawczy – rolę samorządu terytorialnego w procesie rozwoju metropolitalnego w odniesieniu do nowych form partycypacji – wybrała ujęcie problemowo-analityczne i tak też przygotowała podział treści w poszczególnych częściach pracy. Zgodnie z tym ujęciem, rozważania w rozprawie prowadziła w celu uzyskania odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz zweryfikowania przyjętych hipotez. We Wstępie, który zawiera uwagi metodologiczne precyzyjnie określiła zakres przedmiotowy swojej analizy, wskazując szczegółowo, czego będą dotyczyły kolejne rozdziały (a tym samym i kolejne zadania badawcze).

Pierwszy rozdział rozprawy doktorskiej ma charakter teoretyczny i zawiera, oprócz wyjaśnienia pojęcia samorządu, także opis procesu jego historycznego rozwoju oraz koncepcji teoretycznych. Ważną część rozdziału stanowią poglądy na temat samorządu, zawarte w teoriach: naturalistycznej, państwowej i politycznej, które uzasadniają twierdzenie traktujące samorząd jako ważny element zdecentralizowanej administracji publicznej. W tej części pracy przedstawiono także ewolucję samorządu terytorialnego w Polsce oraz jego współczesną organizację.

W rozdziale drugim dokonano konceptualizacji pojęć związanych z procesem metropolizacji. Istotnym aspektem tej części pracy było scharakteryzowanie rozwoju tego procesu w Polsce po 1989 r., a także wskazanie identyfikatorów miast (w tym też w odniesieniu do koncepcji miast inteligentnych) pretendujących do miana metropolii. Dokonano tutaj również przeglądu podstaw prawnych rozwoju metropolitalnego oraz scharakteryzowano rolę jednostek samorządu terytorialnego w procesie metropolizacji.

Rozdział trzeci podejmuje zagadnienie partycypacji, jej definiowanie oraz kategoryzowanie, w tym także w odniesieniu do koncepcji społeczeństwa obywatelskiego oraz teorii demokracji. W tym rozdziale Autorka odwołała się również do historycznych i prawno-

instytucjonalnych uwarunkowań partycypacji oraz uporządkowała silne i słabe strony partycypacji.

W kolejnym rozdziale Autorka omówiła udział społeczności lokalnych w procesie podejmowania decyzji politycznych, odwołując się do koncepcji *governance* w odniesieniu do realizacji zasad uczestnictwa społecznego i obywatelskiego w samorządzie terytorialnym. Przedstawiła tu także formy partycypacji obywatelskiej i społecznej na poziomie lokalnym, które umożliwiają, jak i mogą wzmacniać uczestnictwo mieszkańców w sprawach publicznych ich miast. W tym miejscu mam drobną uwagę odnośnie do opisu ruchów miejskich. Wydaje się, że charakterystyka ruchów społecznych w tym miejscu powinna być ograniczona tylko do formy wskazanej w tytule podrozdziału.

W czwartej części rozprawy mgr Mijalska zamieściła dwa podrozdziały, które moim zdaniem nie powinny się tu znaleźć lub można by je przyporządkować do wcześniejszych rozdziałów. Pierwszy z nich to: „Jednostki samorządu terytorialnego w procesie metropolizacji”, który omawia kwestie zarządzania jednostkami lokalnymi, w odniesieniu do zadań i funkcji stawianych przed uczestnikami obszarów metropolitalnych. Jest to stosunkowo krótki rozdział, a treści w nim zawarte można by uwzględnić w rozdziale 1.4 lub 2.2. Podobnie ostatni podrozdział pt. „Miasta trzeciej generacji”, nawiązujący do tematyki inteligentnych miast, uzupełnia merytorycznie treści omówione w rozdziale 2.4 i tam też widziałabym merytoryczne uzasadnienie dla jego przeniesienia.

W ostatnim rozdziale zatytułowanym „Nowe formy działalności samorządu terytorialnego przy udziale społeczeństwa partycypującego” Doktorantka podjęła próbę zdefiniowania i sklasyfikowania form zastosowania nowych technologii zarówno w zarządzaniu samorządem terytorialnym (w postaci e-administracji), jak i w różnych formach uczestnictwa społecznego i obywatelskiego, w tym w oparciu o współpracę samorządu terytorialnego ze społecznościami lokalnymi. W tej części pracy oczekiwałabym jednak przyjęcia nieco bardziej empirycznej perspektywy przy analizie opisywanych form działalności samorządu terytorialnego w Polsce. Jedyne bowiem w zakończeniu rozdziału Autorka przywołała kilka przykładów uczestnictwa społecznego, poza tym posłużyła się tylko opisem dostępnych możliwości, bez odniesienia do ich praktycznego zastosowania.

W części końcowej dysertacji mgr Mijalska omówiła wnioski z przeprowadzonej analizy badanego zagadnienia, odpowiadając na wcześniej postawione pytania badawcze oraz weryfikując hipotezę badawczą. Wskazała na zadania samorządu terytorialnego w zakresie inicjowania i administrowania przedsięwzięć na obszarach metropolitalnych oraz na tworzeniu pola do współdziałania ze społecznościami lokalnymi. Określiła przy tym pożądane z punktu widzenia nowoczesnego samorządu terytorialnego założenia, dostarczając nowej perspektywy w analizowaniu i podejmowaniu badań w tej tematyce. Ponadto, ze względu na dynamikę zachodzących procesów, jej ustalenia mogą stanowić cenną wskazówkę dla innych badaczy i ekspertów zajmujących się tym zagadnieniem.

Mam tutaj jeszcze drobną uwagę co do konstrukcji poszczególnych rozdziałów. Uważam, że w każdym z nich powinno być krótkie wprowadzenie – zarysowanie celu rozdziału i jego struktura. Na końcu zaś – powinno znaleźć się podsumowanie (pojawilo się ono jedynie

w krótkiej formie w kilku podrozdziałach: 1.4, 2.1, 2.2, 4.1, 4.3), w którym Autorka ustosunkowała się do założonego celu, sformułowała najważniejsze wnioski i udzieliłaby zwiezłych odpowiedzi na pytania badacze wskazane we Wstępie.

Cel i zakres badań

Doktorantka precyzyjnie określiła przyjęty w dysertacji cel badawczy oraz cele szczegółowe (8). Wskazała we Wstępie, że głównym zamierzeniem badawczym jest „zbadanie roli samorządu terytorialnego w procesie rozwoju metropolitalnego w odniesieniu do nowych form partycypacji”. Sformułowała przy tym szereg pytań – jedno główne i dziewięć szczegółowych, które wsparły proces badawczy i umożliwiły postawienie hipotezy badawczej.

Realizując wskazany cel badań, Autorka postanowiła przyjąć paradygmat funkcjonalizmu strukturalnego, zgodnie z którym byt społeczny (np. organizacja, całe społeczeństwo, a w tym konkretnym przypadku także obszar metropolitalny) postrzegany jest jako organizm. System społeczny złożony jest więc z części, z których każda przyczynia się do funkcjonowania całości. Podejście to dotyczy zarówno struktury społecznej, jak i funkcji, wyrażonych wykształceniem się norm, wzorów postępowania i instytucji. Zgodnie z takim myśleniem, w różnych grupach społecznych artykułowane są odmienne oczekiwania, a więc te same potrzeby mogą być różnie rozumiane i realizowane. Taka perspektywa teoretyczna jest uzasadniona z punktu widzenia podejmowanego przez Doktorantkę zadania badawczego. Zarówno instytucje publiczne, jak i obywatele jako uczestnicy systemów, pełnią istotne dla całości funkcje w procesach partycypacyjnych i metropolitalnych.

We Wstępie dysertacji mgr Faustyna Mijalska określiła także zakres pracy – terytorialny i czasowy jako Polskę po 1989 r., z zastrzeżeniem o dokonaniu niezbędnych odwołań do literatury i początków samorządu terytorialnego, sięgających już XIII w., co usystematyzowało i wzbogaciło prowadzony wywód.

Uwagi metodologiczne

Autorka przedstawiła i wyjaśniła przyjętą metodologię na początku dysertacji (s. 8-9). Warsztat metodologiczny został dobrany prawidłowo i adekwatnie do realizowanych zadań badawczych. Co ważne, dobrze uzasadniła potrzebę zastosowania wybranych przez siebie metod, a za szczególnie trafne z punktu widzenia przyjętej perspektywy teoretycznej uważam metody systemową i prawno-instytucjonalną.

Zastrzeżenia budzi jedynie metoda analizy przypadków, która została wskazana jako właściwa do analizy „konkretnych przykładów partycypacji (rozdział 4) oraz analizy sektorów *government technology* i *civic technology* (rozdział 5)”. W mojej ocenie bowiem ta metoda nie została wykorzystana. Zgodnie z założeniami bowiem metoda analizy przypadków wymagałaby przeprowadzenia szerokiego opisu danego zjawiska w celu dokonania jego pogłębionej analizy i oceny. Zastosowanie tej metody byłoby dalece uzasadnione z punktu widzenia realizowanego zadania badawczego, jednak we wskazanych częściach pracy Doktorantka nie przywołuje i nie analizuje konkretnych przypadków zastosowania różnych

form partycypacji obywatelskiej czy sektorów zarządzania miastami, a jedynie je wymienia i opisuje, co oznacza, że wykorzystała tutaj metodę opisową.

Jednocześnie, zgodnie z wcześniejszą uwagą, chciałabym dodać, że w mojej opinii wartościowe byłoby zastosowanie w pracy szerszego katalogu metod empirycznych, jak chociażby wspomniana już analiza przypadku czy ilościowa lub jakościowa analiza opisywanych narzędzi i form partycypacji i e-administracji. Jak rozumiem, swego rodzaju rozwiązaniem mającym na celu przeanalizowanie skali zastosowania narzędzi e-administracji było wykorzystanie metody statystycznej, jednak sugerowałabym włączenie do poddawanych w tym przypadku analizie zagadnień również tych odwołujących się do partycypacji - dotyczących budżetu partycypacyjnego, konsultacji społecznych czy inicjatyw podejmowanych na szczeblu lokalnym. Tutaj również można było przywołać prowadzone przez innych badaczy analizy ilościowe i jakościowe, obrazujące zakres zastosowania omawianych narzędzi.

Na docenienie zasługuje przy tym odwołanie się do analizy porównawczej oraz statystycznej również w skali międzynarodowej. Pani Magister bowiem omówiła istotne z punktu widzenia analizowanego zagadnienia światowe i europejskie rankingi e-administracji. Mam tu tylko jedno zastrzeżenie co do rankingu ONZ – EGDI. Dostępny jest bowiem najnowszy raport przygotowany w 2022 r. (<https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022>). Biorąc pod uwagę dynamikę zmian w tym obszarze, warto byłoby zadbać o aktualność danych poddawanych analizie.

We Wstępie Pani Faustyna Mijalska sformułowała hipotezę główną w następującym brzmieniu: „Rola nowoczesnego samorządu terytorialnego polega na tworzeniu pola do współdziałania ze społecznościami lokalnymi, ze szczególnym uwzględnieniem technologii komunikacyjno-informacyjnych, ponieważ przyczynia się to do poprawiania atrakcyjności obszarów metropolitalnych i wzrostu ich znaczenia na arenie międzynarodowej”. W mojej ocenie tak sformułowana hipoteza jest zbyt ogólna i wykracza poza przyjęty cel badawczy i podejmowane zadania analityczne. Autorka bowiem nie badała atrakcyjności polskich obszarów metropolitalnych i nie analizowała ich znaczenia na arenie międzynarodowej. Co więcej, formułując wniosek końcowy odnośnie do Polski, wskazała, że osiągnięcie pożądanego stanu wymaga wiele pracy, jednak nie wskazała dokładnie, na czym miałyby ona polegać i jakie są „pożądane” cele dla polskich samorządów w tym ujęciu. Myślę, że warto byłoby doprecyzować brzmienie hipotezy z uwzględnieniem rzeczywiście zrealizowanych działań badawczych. Warto byłoby również w postaci hipotez szczegółowych ująć inne kluczowe dla prowadzonych badań ustalenia.

Wstęp pracy został poświęcony również analizie dotychczasowego stanu badań nad rozważanymi zagadnieniami. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż Autorka zadbała o aktualność zarówno podstaw prawnych omawianych zagadnień, jak i wykazała się znajomością najnowszych publikacji w badanym obszarze. Ma to szczególne znaczenie w tej tematyce, bowiem charakteryzuje się ona dużą zmiennością i wymaga od badacza bieżącego śledzenia dorobku naukowego. Słabością jednak jest ograniczony zakres wykorzystania literatury obcej, zwłaszcza zachodniej. Wobec analizowanych zagadnień bowiem konieczne wydaje się sięgnięcie po publikacje autorów omawianych koncepcji, a nie jedynie po publikacje je

przywołujące. Szczególnie brak ten jest widoczny w odniesieniu do koncepcji *governance* i współpracy samorządu terytorialnego ze społecznościami lokalnymi. Ponadto, ze względu na różnice terminologiczne, uważam, że przy definiowaniu e-administracji, również należałoby wskazać na odmienność tego pojęcia od *e-government*.

Uwagi merytoryczne

Doktorantka dostosowała strukturę rozprawy do postawionych przed sobą zadań badawczych i przyjętych celów, przygotowując pracę składającą się z pięciu rozdziałów, Wstępu, Zakończenia oraz Bibliografii, spisów i załączników.

Realizacji badań dobrze służy, logicznie, przejrzyste i konsekwentnie skonstruowany plan pracy (choć jak zaznaczyłam powyżej – mam pewne drobne uwagi). Struktura pracy wyraźnie określa koncepcję badań. Wskazuje na umiejętności samodzielnego stawiania problemu i konsekwentnego jego rozwiązywania.

Na pochwałę zasługuje rzetelne przeprowadzenie analizy badanego zagadnienia, przy jednoczesnym jego dość szerokim zakresie. W badaniach brakuje często holistycznego spojrzenia na kwestię współdziałania jednostek samorządowych z mieszkańcami, szczególnie w ramach koncepcji miast inteligentnych. Rozprawa przygotowana przez Panią Magister wypełnia tę lukę. Warto podkreślić, że dokonała przy tym zarówno przeglądu literatury przedmiotu (choć jak wspomniałam – sugerowałabym większe osadzenie na dorobku autorów zagranicznych), jak i obszernych materiałów źródłowych – zwłaszcza w kontekście podstaw prawnych opisywanych zagadnień. Doktorantka wykazała się w tym zadaniu umiejętnościami analitycznymi. Udowodniła, że potrafi stawiać pytania i definiować problemy, dobierać argumenty, przeprowadzać analizę i formułować wnioski.

Pragnę podkreślić także dużą świadomość Doktorantki co do ograniczonego znaczenia technologii w procesach partycypacyjnych. Słusznie uznała bowiem, że istotną rolę odgrywają mieszkańcy, a nie technologia, które to stanowisko jeszcze do niedawna dominowało zarówno w polskiej, jak i zagranicznej literaturze przedmiotu.

Wśród uwag krytycznych dotyczących rozprawy – oprócz wspomnianych powyżej – zwróciłabym uwagę jeszcze na kilka elementów:

- już w tytule pojawia się wątpliwość, pytanie – o jaki rodzaj partycypacji chodzi? Wprawdzie w dalszych częściach pracy Autorka wskazuje na typologie partycypacji, nieostrość pojęć i wzajemne przenikanie się niektórych form, niemniej wydaje się jednak, że zakres analizy dotyczy jednak partycypacji obywatelskiej i to takiej, która korzysta z narzędzi ICT (czyli e-partycypacji). Warto byłoby szczegółowiej scharakteryzować różne koncepcje e-partycypacji, uwzględniając chociażby typologie opisywane w cytowanym artykule poświęconym przeglądowi badań e-partycypacji (I. Kapsa, *Elektroniczna partycypacja obywatelska jako przedmiot badań*, *Polityka i Społeczeństwo* 1(19)/2021);

- Autorka na s. 14 definiuje pojęcie samorządu w naukach prawnych (w ujęciu historycznym), niemniej wydaje się, że właściwsze byłoby odniesienie do dyscypliny nauk o polityce i administracji. Wówczas należałoby interpretować opisywane zmiany w rozumieniu terminu wraz z ewolucją demokracji oraz ustroju administracyjnego państw (np. Niemcy –

ustrój federalny, Francja – państwo unitarne, Wielka Brytania – ustrój oparty na dewolucji). To zresztą pojawia się w późniejszym rozwinięciu współczesnych koncepcji samorządu, co świadczy o tym, że mgr Mijalska rozróżnia te ujęcia i właściwie rozpoznaje uwarunkowania systemowe;

- zarówno w odniesieniu do koncepcji samorządu, jak i partycypacji brakuje mi jednoznacznego określenia, które z nich są najbliższe Autorce i jej perspektywie badawczej, a także wyraźnego wskazania tych, które podkreślają współczesne formy funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego (partycypacyjnego);

- moje wątpliwości budzi także wybór socjologicznej koncepcji miasta (B. Jałowieckiego), w której zawierają się istotne funkcje miast, ale brakuje odniesienia do partycypacji. Wydaje się, że właściwsza w tym ujęciu mogłaby być koncepcja Rafała Matyi oparta na trzech składowych: przestrzeni, węźle i systemie;

- ostatnia uwaga dotyczy ograniczonej znajomości dotychczasowego zagranicznego dorobku naukowego na temat przedmiotu rozprawy doktorskiej. Należy docenić, że Pani mgr Faustyna Mijalska pracowała na solidnej bazie źródłowej – bibliografia liczy 44 strony, Autorka odwołuje się do licznych opracowań i artykułów naukowych, aktów prawnych i danych statystycznych. Niemniej, mimo iż Doktorantka we Wstępie zaznacza, że w Polsce brakuje analizy politologicznej, która odnosiłaby się do zagadnień związanych zarówno z *government* jak i *civic technology*, to odwołuje się do literatury zagranicznej w ograniczonym zakresie. Podobną lukę dostrzegam w odniesieniu do zagadnienia partycypacji. W bibliografii brakuje powołania się na publikacje przede wszystkim zagranicznych, jak np.:

- Aichholzer, G., Allhutter, D. (2011). Online forms of political participation and their impact on democracy. ITA Manuscript, nr 06 (ITA-11-02). Vienna: Austrian Academy of Sciences (OAW) Institute of Technology Assessment (ITA).
- Auerbach, N. (2004). Anonymous Digital Identity in e-Government. University of Zürich.
- Backus, M. (2001). E-Governance and Developing Countries: Introduction and Examples. Research Report No. 3. International Institute for Communication and Development.
- Clift, S. (2004). E-democracy, e-governance and public network. Open Source Jahrbuch, ss. 317-329.
- Gil-Garcia, J. R., González -Miranda, F. (2010). E-government and Opportunities or Participation: The Case of the Mexican State Web Portals. W: C. Reddick (red.), Citizens and E-Government: Evaluating Policy and Management, Hershey: IGI Global.
- Huffman, B.D. (2016). E- Participation in the Philippines: A Capabilities Approach to Socially Inclusive Governance. eJournal of eDemocracy and Open Government (JeDEM), nr 9(2), ss. 24-46.

Większych zastrzeżeń nie budzi strona językowa i warsztatowa rozprawy. Praca napisana jest poprawnym językiem, praktycznie bez błędów literowych, stylistycznych czy interpunkcyjnych. Należy także podkreślić, że wykresy, tabele oraz rysunki stanowią istotne uzupełnienie dla dociekań badawczych.

Konkluzja

Oceniając rozprawę doktorską mgr Faustyny Mijalskiej stwierdzam, że cel zasadniczy pracy został zrealizowany. Autorka kompleksowo, rzetelnie i profesjonalnie przedstawiła rolę samorządu terytorialnego w procesie rozwoju metropolitalnego w odniesieniu do nowych form partycypacji, osiągając zamierzone cele badawcze.

Przedstawione powyżej, również krytyczne, uwagi w niczym nie obniżają wartości naukowej, poznawczej i praktycznej rozprawy doktorskiej mgr Faustyny Mijalskiej i stanowią jedynie sugestie i prezentację odmiennych od Doktorantki poglądów.

Oceniona powyżej dysertacja stanowi samodzielne opracowanie, będąc jednocześnie rozwiązaniem ważnego zadania badawczego i dlatego w pełni odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim. Wnioskuje zatem o dopuszczenie Pani magister Faustyny Mijalskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Bydgoszcz, 20 września 2023 r.

